

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1992 m. gegužės mėn. 30 d. / May 30, 1992

Nr. 106(22)

KERTINĖ PARAŠTĖ

„Prie mylėjimo švento...“

ARTŪRAS TEREŠKINAS

Lietuviai PEN kongrese Barcelonoje

57-asis pasaulio rašytojų organizacijos PEN klubo kongresas vyko nuo balandžio 20 iki 26 dienos Barcelonoje. Jo tema buvo „Rašytojas ir literatūrinė kalba trečio tūkstantmečio išvakarėse“. Lietuvių PEN centrui jame atstovavo Stasys Goštautas iš Boston'o ir rašantysis — iš Vilniaus. Atskirose sesijose rašytojai aptarė prozas, poezijos, dramaturgijos, eseistikos padėti, kalbėjo apie leidybą, rašytojo situaciją. Daugiausia diskutuota grožinės literatūros vieta šiuolaikiniame civilizuotame pasaulyje. Idomų pranešimų tema „Rašytojas trečio tūkstantmečio išvakarėse“ perskaitė Stasys Goštautas.

Kaip reikėjo tikėtis, diskusijose vyravo dvi nuomonės. Vieni pranešė savo greitą grožinės literatūros išnykimą naujų komunikacijos sistemų civilizacijoje, kiti tvirtino, kad geros knygos niekada nepitruks skaitytojų. Man regis, teisūs buvo ir vieni, ir kiti. Reikia sutikti, kad vis daugiau skaitytojų literatūros kūrinyje ieško ne žodžio meno, t.y. ne estetiškos, o intelektualinės informacijos. Kita vertus, nemanau, kad literatūros klasika leistų šiuolaikiniams rašytojams visiškai pamiršti išraišką.

Man daugiausia teko dalyvauti delegatų asamblėjose, kur buvo svarstomi oficialūs kongreso dokumentai. Kaip ir Vienos kongrese, ne visos rezoliucijos buvo priimtos — pritrūko laiko. Daug ką teko atidėti rudeniiui, 58-ajam kongresui, kuris vyks lapkričio mėnesį Rio de Janeiro. Didėjant PEN centrų skaičiui, i Tarptautinio PEN klubo veiklą įsijungiant vis daugiau rašytojų, daugėja skubiai sprendimų klausimų. Vietoje vieno kongreso kas dveji metai dabar vyksta po du per metus. Kandidatų surengti būsimus kongresus netrūksta. Pasiūlė Kroatijos, Galicijos, Kurdo, Australijos centrai. Daugumoje rezoliucijų buvo kalbama apie žodžio laisvės ir rašytojų teisių suvaržymus įvairiose šalyse — Irane, Turkijoje, Kinijoje, Kuboje, buvusios Sovietų Sąjungos Vidurinės Azijos šalyse. Kai kur nutarta pasiūsti PEN klubo ekspertų misijas. Lietuvių PEN centrui teks dalyvauti ekspedicijoje i Vidurinę Aziją.

Barcelonoje i Tarptautinį PEN klubą buvo priimti Gruzijos ir Palestinos centrai, tartasi dėl Kubos PEN centro įsteigimo emigracijoje.

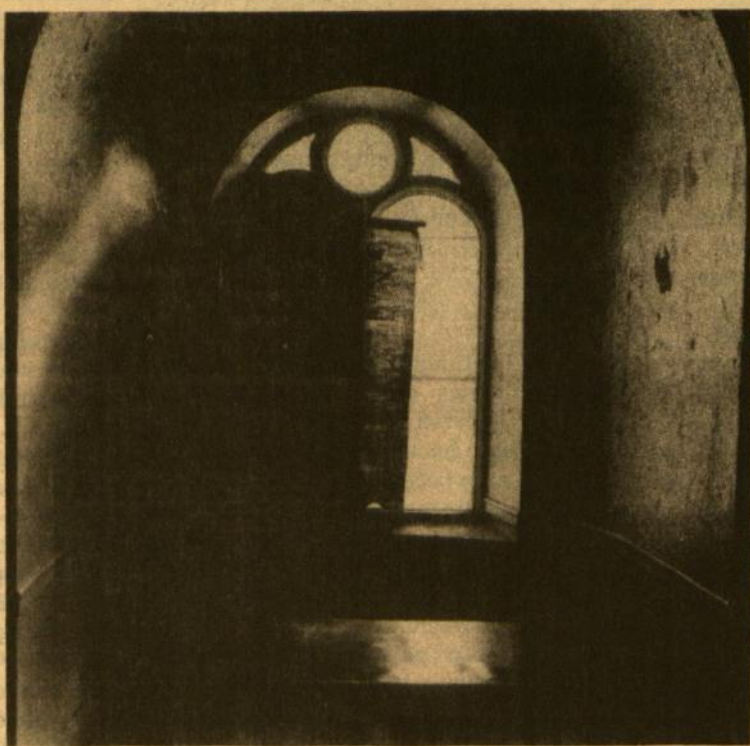
Kongrese dalinome savo ką tik išleistą Lietuvių PEN centro almanachą *Rage of Silence*. Nepaisant kuklios poligrafinės išvaizdos, jis sukėlė nemažą susidomėjimą. Kai kurie Vakarų Europos centrai mums tiesiog pavydėjo. Nemažai rašytojų perskaitė jį čia pat kongrese ir išreiškė susido-

mėjimą kai kuriais kūrinių. Aišku, kad almanacho leidybą būtina tęsti. Savo literatūrą privalome propaguoti patys — niekas už mus to nepadarys. Tačiau tam reikia ne tik geros poligrafijos, bet ir vertimų. Deja, kol kas nesugebame suburti gerų vertėjų i anglų kalbą būrio. Šis almanachas — tai beveik vieno vertėjo, Jono Zdanio iš New Haven, Connecticut, darbas. O vienas žmogus niekada neįstengs aprėpti visos literatūros. Jeigu Amerikoje yra šį darbą norinčių ir galinčių dirbti žmonių, atsiliepkite! Mūsų adresas: K. Sirvydo 6, 2600 Vilnius, Lietuva. Mes džiaugtumės kiekvienu, kad ir pačiu kukliausiu indėliu i šį didelį darbą.

Barcelonoje teko dalyvauti ir viename politiniame renginyje, kurį organizavo Katalonijos Respublikonų partija. Jie visą Olimpą pastatę kompleksą apjuosė trijų kilometrų ilgio savo vėliavos žiedu, norėdami parodyti, kad Olimpines žaidynes vyks Katalonijoje, po jos vėliava. Tai priminė mūsų Sąjūdžio akciją prieš porą metų, tačiau čia nebuvo jaudinamo protesto įtampos. Viskas vyko ramiai, linksmi ir tvarkingai, kaip ir dera per Šventą Jurgį, katalonų laikomą visuotinę meilės dieną.

Dabar lieka laukti Rio de Janeiro kongreso. Nemanau, kad kas nors iš Lietuvos įstengtų jį nuvykti. Tikimės, kad ten mums atstovaus Amerikoje gyvenantys kolegos.

Kornelijus Platelis
Lietuvių PEN centro
pirmininkas

Algimantas Kezys

„Langas I“

Iš Algimanto Kezio ir Viktorijos Daniliauskaitės parodos „Langai“, kuri bus atidaryta Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, ateinantį šeštadienį, birželio 6 dieną.

Jurgis Ambraziejus Pabrėža (1771-1849) — ženklus 18-ojo amžiaus pabaigos - 19-ojo amžiaus pirmos pusės Lietuvos kultūros asmuo. Jis išreiškia vieną ano laiko žmogaus elgsenos bei veiksenos tipą, kuris apibūdinamas kaip asketo ir stoiko derinys. Griežtas asketas (šito įrodymu gali būti dažnas Pabrėžos pamokslų sakiny: „Juk Ponas Jėzus pasakė, kad už kožną žodį tušti ištartą ataduos žmonės rokunda dienoj Suda...“) ir sykiu gyvenimo užgrūndintas žmogus, galis tarti: „Visi turtai ir karūnos dėl manęs nieks yra/ Nors prūdelis mažas, kasdien užmal miera./ Tankiai kur yra didi turtai, tikros meilės nėra/ Visad linkamas esu, ar ariu, ar sėju./ Prašau, Dieve, būk ir toliau mano geradėju“.

Pabrėža su nuostaba žvelgė i gamtą, matydamas joje Kristaus žmogiškosios prigimties žymes — taip jo asmenyje išbūtinio pranciškoniškas kristocentrizmas³. Kreipdamasis i žmones, susirinkusius klausyti jo pamokslų, Pabrėža sako, kad jie „losnai bielės i vieną kupetėlę susimetusias namuose tavo Šventuose aplink Tave, Švenčiausis Bitinėli, bobjas, norėdamis išmukti Provos tavo šventos (P, p. 96). Dievo pavadinimas švenčiausiu Bitinėliu, o žmoniu — bitelėmis — aiški gamtos adoracijos žymė (net Viešpaties vadinamas gamtos tvarinio vardu). Ta pačia žyme pažymėta ir tėvo Ambraziejaus, botaniko, veikla: rinkdamas augalus, sudarinėdamas herbarus, parinkdamas augalams vardus, jis tarsi iš naujo kuria „svietą“, lyg kultūros herojus mėgina sutvarkyti gamtos pasaulį, Viešpaties padedamas, iš chaoso įvykdo savo visuomenės misiją i kultūros lėmtį. Pabrėža įvedė stebimą gamtą i gerai sutvarkytos kalbos erdvę, sistemiskai aprašė jos pagrindinius požymius: jo *Taisliaus* antroji dalis vadinasi „Apie sistemą ir botanikos ter-

minus“. Augalijai aprašyti vartojami tokie terminai: gauja (clasis), rėda (ordo), veislė (genus), skirtis (species) ir atmaina (varietas)⁴. Pabrėža rašė ir geografijos arba istorijos erdvėje vadovėli, pasak E. Reclusa.

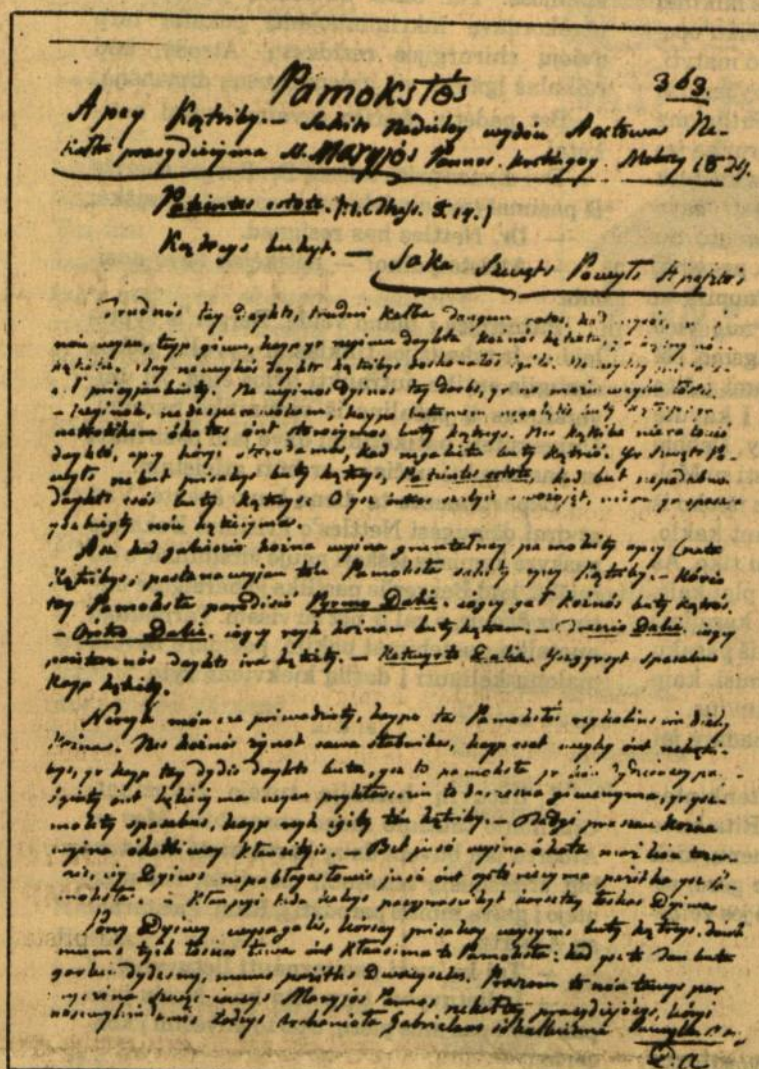
Vienu ar kitu aspektu Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos gyvenimas ir darbai nagrinėti Vaclovo Biržiškos⁵, Viktoro Gidžiūno⁶, Meilės Lukšienės⁷, J. Povilionio⁸ ir kitų tyrinėtojų⁹. Šiame straipsnyje siekiama giliau pažvelgti i dalį Kretingos vienuolio pamokslų¹⁰ ir jo eilėraščių, mėginti suvokti sąsajas tarp 19-ojo amžiaus pirmos pusės kai kurių socialinės būties faktų ir jų atspindžių Pabrėžos mintyse, tų faktų interpretacijos pamokslininko vaizduotėje. Svarbu suprasti visuotinai reikšmingas mąstymo ir pasaulėjautos nuostatas, kurios galbūt atliepia iracionalias, nesamoningai kuriamas ano laiko Lietuvos kultūros moduliācijas. Kokie vaizdiniai valdo Pabrėžos vaizduotę? Ar iš jo kūrybos įmanu daryti išvadą apie esmiškas vertybes, kurios motyvavo 19-o amžiaus pirmos pusės Lietuvos i lietuvių kultūrą?

Atsakant i šiuos klausimus, manoma, kad pamokslai, nors ir būdami literatūrinės periferijos padaras, gali atskleisti tam tikro laiko dominuojančių vaizdinių i simbolių radimąsi, kad juose galima paregėti giliuosius žmogaus egzistencijos lygmenis, iš jų įmanu išskirti „pasaulio modelį“, kuris lemia, kaip žmogus suvokia i išgyvena tikrovę.

Pabrėžos pamokslai, esantys minėtame rinkinyje, sakyti apie 1815-1826 metus. Jie persunkti 18-ojo laiko kultūros vertybių, kurios yra egzistencinių sprendimų atsikirose istorinėse situacijose rezultatas¹¹. Dešifruvus vyraujančius Pabrėžos kūryboje (pamoksluose ir eilėraščiuose) aprašė jos pagrindinius požymius: jo *Taisliaus* antroji dalis vadinasi „Apie sistemą ir botanikos ter-

Prancūzų revoliucija ir jos padariniai Europoje, jakobinų nėsėkmė ir Napoleono žlugimas, Restauracija ir Šventoji sąjunga — visa tai vienaip ar kitaip veikė Vakarų Europos žmonių samone. Lenkijos-Lietuvos valstybės žlugimas buvusios Respublikos piliečių galvosenon ir jausenon įbrėžė skaudžios patirties ženklų.

Nors Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos požiūris i istorinius įvykius ryškiai neišreikštas, apie juos keliose vietose užsimenama: jie vadinami „blūdu“, kuri žmonės tik dabar pradėję pažinti, su pasibaisėjimu kalbama apie praliętą kraują ir tironybes, kurių tiek daug pridaryta¹². Tai savotiška solipsistinė pozicija — kalmi 1794 metų Kosciuškos sukilimo patirtis nuslopinama, neigiamai įvertinama. Ji paslėpta pavidalu įsiliėjusi i Kretingos pranciškonos eilėraščius. Jų subjektas — „sau žmogelis“, vertinas

Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos (1771-1849) rankraščio fragmentas — „Pamokslas apy Katrily“ pirmas lapas (1824 metų gruodis, Kretinga).

moralumą, pats esąs realistas (net pragmatikas), nusikreipia i tradicines šeimos vertybes, gyvena idiliškai intymumo aplinkoje, jaukume; sykiu „sau žmogeliui“ trūksta gyvenimo aistros, jis konservatyvus, atsisakas prieštis savo likimui, kurias ribotą Rojaus viziją, čia, šioje žemėje, šeimoje, tikis, kad tik tas žmogus laimingas, kuris laimė pasiekia atsisirbojimas nuo pasaulio veiksmų, kad kilst perkūnijas¹³. Žmogus trokšta gyventi santaroje su gamta, siekti integralumo su pasauliu, visuotinio būsenos: „O dūmas regimas ant oro išnykstaš Paduod man mįslės, kad nebūsiu šlyktūs / Primen man aiškiai, jog šion gyvendamas / Turiu veizėti, ką rasiu mirdamas“¹⁴.

Poetinėje Pabrėžos kūryboje tveriamas žmogaus stoiko modelis. Žmogus, kuriam prarasti viltį, ipluti desperacija — tolygu daryti nuodėmę: „Nadėja yra linksmas laikymas visa tikrai gera, o labiausiai amžina tiesly vuma nuo Dieva“ (P, p. 16) —

linksmas laikymas visa tikrai gera, o labiausiai amžina tiesly vuma nuo Dieva“ (P, p. 16) — linksmas laikymas visa tikrai gera, o labiausiai amžina tiesly vuma nuo Dieva“ (P, p. 16) — linksmas laikymas visa tikrai gera, o labiausiai amžina tiesly vuma nuo Dieva“ (P, p. 16) —

linksmas laikymas visa tikrai gera, o labiausiai amžina tiesly vuma nuo Dieva“ (P, p. 16) — linksmas laikymas visa tikrai gera, o labiausiai amžina tiesly vuma nuo Dieva“ (P, p. 16) — linksmas laikymas visa tikrai gera, o labiausiai amžina tiesly vuma nuo Dieva“ (P, p. 16) —

linksmas laikymas visa tikrai gera, o labiausiai amžina tiesly vuma nuo Dieva“ (P, p. 16) — linksmas laikymas visa tikrai gera, o labiausiai amžina tiesly vuma nuo Dieva“ (P, p. 16) — linksmas laikymas visa tikrai gera, o labiausiai amžina tiesly vuma nuo Dieva“ (P, p. 16) —

savimi, nes tai neprotinga, kaip neprotinga pjauti neurus ar neieškant „prigimtų būdų išgyti“ laukti stebuklų iš Dievo (P, p. 42).

Pabrėžos mažiau pabrėžiamas žmogaus buvimas visuomenėje, istorijoje (nors, kad jis būna joje, iš pamokslų nesunku nujauti), stipriau — žmogaus vieta gamtoje, apakritai pasaulyje. Nors istorija beveik niekur nepavadinama (tepasakoma, kad reikia žinoti „Bažnyties slėpinių istoriją“), nenumaldomai liekias laikas, kurio judėjimas perkerta įvairiausių „blūdų“ — revoliucijų, sukilimų, karų — brūkianis, teigia istorijos vyksmą. „Netrotykim darmai laiko“ (P, p. 3) — sako Pabrėža, skatindamas moraliskai tobulėti dabar, šiuo metu, neatidėliojant. Galbūt iš istorinės patirties (nors tai gali būti ir religinės tradicijos poveikis) radęsi tokie tėvo Ambraziejaus palyginimai: „Vaina dėlko yra gyvenime žmogaus ant svieto“, žmogus turis būti „gers žalnieriūs“ (P, p. 388). Devynioliktojo amžiaus laiko sampratą liudija ir pamokslininko mintis, kad šiame pasaulyje privalome bėgti, stengtis „prie kokio Cie liaus (tikalo) skubintis“ (P, p. 389).

Pabrėžos linkimas visuotinti, kalbėti apie žmogų pasaulyje regimas ir iš kreipinių i pamokslų klausytojus: 18-o amžiaus antros pusės valseioni, gaspadorių, namininkų pamokslininkas keičia „mielu krikščio-

niu“, „klausytoju“, pasako „išdėk, kiekvienas žmogau“.

Tėvas Ambraziejus nebekelia 18-o amžiaus antroje pusėje vyra vusios pažinimo arba ontologijos problematikos, o susitelkia ties antropologija, žmogaus psicholo gija, introspekcija. Psichologiniu mąstymu norima suprasti savo gyvenimą: aiškinamasi žmonių neapykantos priežastis ir tai, kaip jos išvengti. Pabrėža siekia, kad klausytojai įsidėtų i galvą, kokiais būdais įgyti kantrybės, kaip ramdyti pyktį, išlenkanti žmogaus vidun. Panašiu metu Johann Heinrich Abicht (1762-1816), Immanuelio Kant'o pasekėjas, dėstęs Vilniuje (1804-1816), taip pat daug dėmesio skyrė jausmų, valios ir etikos teorijai, mokė, kaip „saugoti vaiką nuo neigiamų emocijų (baimės, gėdos, pyktio, per ankstyvo susipa žinimo su seksualiniais klau siais), kurios žeidžia natūralų kūno vystymąsi“¹⁵.

Vienur Pabrėža smulkiai pasa koja, kaip ir kam guostis, jei tave užpuolė nelaimė, kitur kalba apie kančią ir apie tai, kaip ją iškęsti. Tėvo Ambraziejaus psichologiz mas atitinka ano laiko žmogaus problematikos pokyčius. Štai 1835 metais per Juozapo Lopa cinskio laidotuves Vilniaus katedroje kunigas Trinkovskis savo pamokslė lenkų kalba sako: „Didžiausia paslaptis žmogui yra žmogus. Kai norime spresti apie žmones, niekad negalime būti tikri savo sprendimais. Veidas, žodžiai, patys poelgiai ne visuomet yra čia geras atvaizdas. Tų hieroglifų skaitymas labai painus. Tiktai geram žinovui suprantama ši kalba [...]“¹⁶. Kad sugebėtum pažinti žmogų, reikia žinoti visą begalinę žmonių temperamentų, charakterių ir polinkų įvairybę. Reikia „žinoti visą begalinę įvairovę to paties žmogaus įvairiose būsenose ir įvairiomis aplinkybėmis [...]“¹⁷. Reikia dar pažinti patį save. Net pusė Trinkovskio pamokslų skir ta bendriesiems žmogaus psicho logijos klausimams. O žymiausias tuomet lenkų religinis rašytojas kunigas P. Semenenko veikale *Mistyka* pateikia detaliją pagundos „psichologiją“¹⁸.

Devyniolikto amžiaus pradžioje beveik visoje buvusios Respublikos teritorijoje pakyla dvasininkijos moralinio gyvenimo lygmuo, sustiprėja šventa, apaštališka dvasia. Paradoksalu, bet laisvėjantioje Vakarų Europos kultūroje regėti religinio atgimimo ženklų¹⁹. Tai liudija ir Pabrėžos asmenybė, derinusi savyje apaštališką, misionierišką veiklą su religiniu indivi dualizmu, atsisakymu. Kaip misionierius ir judrus žmogus tėvas Ambraziejus aplankė daugelį vakarų ir šiaurės Žemai tijos vietų, sakė pamokslus Kretingoje, Salantuose, Mosėdyje, Kalnalyje, Plungėje, Jokubave, (Nukelta i 2 psl.)

Šiame numeryje:

Lietuviai rašytojai PEN klubo kongrese • Jurgis Ambraziejus Pabrėža (1771-1849) • T. Lapio novelės pabaiga • A.a. Juozą Stempužį išlydinti • Valerijaus Rudzinskio eilėraščiai • Lietuvos antrasis simfoninis orkestras • Paroda „Langai“

T. Lapis

Laiko žydėjimas

(Tęsinys iš praėjusio šeštadienio)

Nettles buvo bėdoje. Jis viešai užpuolė reporterį, viso miesto akivaizdoje, ir universitetui nieko kito neliko kaip jį suspenduoti iki teismo. Skyriaus viršininko pareigas laikinai perėmė Berger'is. Nors Nettles ir toliau operavo ligoninėje, universitete jo nebuvo matyti. Galėjome laukti dviejų mėnesių ramybės, tai yra bent iki teismo dienos. Nutarėme pasinaudoti proga padaryti Ritai siurprizą jos dvidešimt trečiam gimtadieniui, kuris kaip tik išpuolė tuo laiku, ir kartu atšvęsti savo išlaisvinimą nuo tiro, su tortu ir kavute. Su Berger'io ir Ritos viršininko, Cohan'o, pagalba, susidėjome nemažą sumą pinigų, ir aš nupirkau Ritai gintarinių karolių vėrinį — nuo viso departamento. Rita net cypė iš džiaugsmo. Ne mažiau džiaugėmės ir mes, žiūrėdami į šita giedrią jauną moterį, didelį vaiką. Į kavutę slapta pakvietėm ir jos vyrą Timothy, Debbie atsivedė šuniuką Molly. Rita ėmė žaisti su Molly ir taip įsilinksmo, kad jai ašaros išsoko iš akių. Karolius tuojau pat užsidėjo ant kaklo, ir mes visi nutarėm, kad jie labai jai tiko. Aš galvojau, kad — su savo geltonais plaukais, mėlynomis akimis ir dabar gintaro karoliais — ji atrodė klasiška lietuvaitė, kaip iš pasakų knygos; bet nieko nesakiau, atsiminusi, kaip ji tada valgykloje išsireiškė apie lietuvius.

— Rita, you look beautiful... — padarė jai komplimentą Berger'is.

Jos vyras Timothy irgi labai patenkintas žiūrėjo į savo jauną žmonytę. Taip, Rita buvo graži, ir ne tiek dėl savo fizinių duomenų, kiek dėl vidinio spindėjimo, dėl to kažko gero, atviro, nuosirdaus, besiskleidžiančio iš jos veidelio, kur tik ji pasirodydavo...

Albertas netikėtai gavo iš Lietuvos laišką nuo žmogaus, su kuriuo buvo susipažinęs savo vėliausio vizito metu. Žmogus rašė už savo dyviklos metų dukrelę, kuri mokėsi mokykloje anglų kalbos ir labai norėjo susirašinėti su kokia nors viena amerikietė mergaite. Klausė, ar Albertas nepatartintų jai susirašinėti su Rita. Rita prisidėjo prie šios sąrašėnės, bet praėjus dviem savaitėms, prisipažino, kad tokių savanorių neatsirado.

— Nieko, — nenusileido Rita. — Aš pati jai parašysiu.

— Rašyk, — atsakiau. — Puiki mintis. Ji turės su kuo susirašinėti angliškai, o tu tiesiogiai sužinosi iš ją apie savo tėvų kraštą.

Abejojau, kad šita korespondencija ilgai išsilaikytų, bet, kiek teis, ir tai bus gerai. Rita surašė mašinėlė dviejų puslapių laišką, papasakojo apie savo darbą, apie Chicago miestą, idėjo į voka keletą atvirukų ir išsiuntė. Lygiai už mėnesio ji nušvitusi atsinešė ir darbą atsakymą iš Lietuvos. Mergaitė, vardu Sigutė, rūpestingai rašė angliškai apie save ir savo jaunesnį broliuką, apie žaidimą tenisu ir apie ateinančią vasaros stovyklą. Rita man parodė mergaitės fotografiją — kartu su jos broliuku — du šviesiaplaukiai, mėlynakiai vaikai.

— Jie panašūs į tave, — pasakiau Ritai. — Ir mano mama tą patį pastebėjo... — O gal jie tavo giminės, — šyptelėjau. — Na, kur čia... — Kas gali žinoti, Lietuva mažas kraštas... Paklausk, kokia Sigutės motinos pavardė, iš kur ji kilusi.

— Norėčiau jai ką nors nusiųsti... Tik nežinau ką.

Atsiminiau, kaip mes vaikystėje rydavome knygas apie Amerikos indėnus.

— Tikriausiai jai būtų įdomu apie indėnus...

Rita parsinešė iš Kroch's & Brentano's knygyno albumą apie Amerikos indėnus, pilną senų nuotraukų ir piešinių. Užtikrinau Ritą, kad Sigutė bus labai patenkinta dovana, ir Rita nieko nelaukus tuojau pat ją išsiuntė.

Beliko vos viena savaitė iki Nettles'o teismo dienos. Visi isitempė laukėme rezultatų, nes spėjom, kad nuo jų pareis, ar nepopuliarus viršininkas sugrįš ar ne. Žinoma, galutinį žodį turėjo tarti Universiteto patikėtinųjų taryba, bet niekas neabejojo, kad jie vadovausis teismo nuosprendžiu. Dabar viškas priklausė nuo užpuoltojo reporterio, ar jis atsisakys savo skundo, ar ne. Bet reporteris pasirodė kietas, nesileido į derybas ir reikalavo užpuolejui atitinkamos baudos ir atlyginimo už sudaužytą aparatūrą ir už fizines bei dvasines

nuoskaudas. Antra vertus, Humane Society naudojosi proga traukti atsakomybėn už nepaprastą žiaurumą gyvuliams ne tik Nettles'a, bet ir universitetą. Pasirodė, kad tą penktadienį, pasinaudodami samyšių, jie įlindo į slapčiausias laboratorijos patalpas ir prifotografavo gyvulių įvairiose sužalojimo stadijose. Per savo advokatą jie tvirtino užkordavę inkriminuojantį pokalbį tarp dviejų chirurgijos rezidentų. Atrodė, kad reikalas igauna vis gresmingesnę dimensiją.

Bet padėtis išsirišo savaime, visai netikėtai.

Dvi dienas prieš teismą Dr. Berger sugrįžo iš pasimatymo su dekanu ir ramiai pareiškė: — Dr. Nettles has resigned.

— Atsistatydino? — netikėjau savo ausimis.

Pažiūrėjęs į mano veidą, Berger'is šyptelėjo. — Ir televizijos tinklas, ir gyvulių globos draugija sutiko nutraukti bylos eigą, jei universitetas jį pašalins iš viršininko pareigų. Universiteto patikėtiniai davė jam pasirinkti ar pasitraukti pačiam, ar būti atleistam...

Departamente tą dieną buvo šventė. Visi atvirai džiaugėsi Nettles'o kiritimu. Dekanas paskyrė komisiją ieškoti naujo viršininko, o tai reiškė, kad Berger'is pasiliks jo pareigose metus ar dvejus, o gal ir net su visam. Tarnautojų nuotaika pastebimai pakilo, pasidarė beveik malonu keliauti į darbą kiekvieną rytą.

Į lietuvių koloniją turėjo atvažiuoti Čiurlionio tautinio meno ansamblis. Mes su Albertu jau buvome daug kartų matę šitą turbūt stipriausią ansamblį išeivijoje, bet man atėjo į galvą mintis parodyti jį Ritai. Pasitariau su Albertu.

— Tai ką, nori pasitarnauti lietuvybei...? — Ir lietuvybei tarp kita ko... Noriu juos pakviesti pas mus pietų, o po to nuvešim į koncertą.

Rita ir Timothy mielai sutiko atvažiuoti šeštadienį. Su mamos pagalba padarėm šviežių barščių sriubos, lietuviško stiliaus kotletų, pakepinom kugelio riekelį. Jauni žmonės kirtu su apetitu.

— Mano mama irgi kepavo kugelį seniau, — sakė Rita, bet paskui, kai ėmė dirbti, jau valgėm amerikoniškai...

Mūsų raudonplaukė Agunėlė nesitraukė nuo Ritos šono, o Rita, nepaisydama draudimo, slapta kėlė jai po stalą visokių karnelius.

— Jums reikėtų įsitaikyti šuniuką, — pažiūrėjau į Timothy.

— Oh, nooo, — droviai nutusė Ritos vyras.

— Mūsų visą dieną nėra namie, kas tą šuniuką prižiūrės... Ir šeiminkai nenori gyvulių... Gal kada nors, kai turėsim savo namus...

Kol aš nešiau į stalą spanguolių kisielių ir pyragaitių, Albertas krapštelėsi prie fonografo ir uždėjo žinomo vaikų choro įdainuotą plokštelę. Rita niekada nebuvo girdėjusi lietuviškos plokštelės, jai tai buvo naujiena. „Dunda klumpės kaip patrankos, kas tik gyvas šoka, trankos...!“ Puikiai išlavinti vaikų balsai skraidė skraidė po įsivaizduojamą salę, nejuocim vi-lidami ir mus, klausytojus, leistas į pasitusių šoki. Rita krykštė; nusiviedė batukus į šalį ir išbėgusi ant kilimo ėmė šokti ir trepsėti pati viena, linguodama galva į smagų taktą, ir jos plaukai siūbavo aplink pečius. To tik tereikėjo Agunėlei: visom keturiom straktelėjusi į viršų, ji puolė į vidurį kambario ir ėmė šokinėti ir lakstyti aplink Ritą, žaismingai urgzdama, tarpais priguldama ant priekinių kojų ir vikriai sukdamą užpakaliuką.

— Dunda klumpės, dunda klumpės, dunda klumpės... — dainavo Rita kartu su vaikais plokštelėje. „Ja-vauuu, haf-haf, ja-vauuu“ pritarė Agunėlė. Tokios linksmybės mūsų butas seniai nebuvo matęs nei girdėjęs.

— Ei, take it easy, — ėmė raminti ją Timothy. — Ji labai entuziastinga, — aiškino jis mums, lyg ir atsiprašinėdamas už žmoną.

Rita buvo entuziastinga, ji buvo iš viso labai imli. Čiurlionio ansamblio koncertas jai taip paveikė, kad kai choras pabaigė uždainavo „Namo, broliukai... namo, sesutės“, ji net apsišvėrė.

— Kur aš buvau tiek metų, kad viso šito nežinojau, — kalbėjo ji, išeinant iš salės po koncerto. — Ir juk mano mama pasakodavo šitą, bet aš buvau kaip kokia siena, viskas, ką ji sakydavo, atsimušdavo ir atkrisdavo be jokių pasekmių...

— Ar manai be pasekmių? — užklausiau, lyg paeizindama. Rita nutilo ir pažiūrėjo rimtai į mane.

— Tik truputį ilgiau truko... Tu, kaip ta pasakų karalaitė, nebuvai mirusi, tik miegojai...

(Atkelta iš 1 psl.)

Budriuose, Veivirženuose, Vėžaičiuose, Kartenoje, Telšiuose, net Mažosios Lietuvos Šilgaliuose. Antra vertus, dar jaunas būdamas, jis rūpinasi altarija Kartenoje, kur galėtų atsistoti sa-viems darbams ir dvasinėms pratyboms, tobulinti individualų dvasingumą²⁰. Tuomet viešpatauja panašus vidinio gyvenimo tipas, grindžiamas askeze, Dievo garbinimu, pamaldumu, kuris pirmon vieton iškelia Kristaus asmenį ir adoruoją švč. Jėzaus širdį²¹.

Jurgis Ambraziejus Pabrėža, kaip jau minėtas Semeneno, pabrėžia santūrumo dorybę, kuri realizuojama marinantis, pasitraukus nuo materialių daiktų („Jei turėsi šalis svieta, būsi mielas žmonėms svietiškiems, pastosi po karūnas Liucipieriaus...“ (P, p. 369); teigiama, kad turto trokšti reikia saikingai, nes „mylejimas svieta meile negera yra antras griekas priešingas meilei Dieva...“ (P, p. 43). Santūrumo igyjama, išsižadant prie-raišumo prie asmenų, blaivinant savo vaizduotę. Pabrėžos pamoksluose gausu kovos su vaizduotės monstrais pėdsakų: stengiamasi disciplinuoti vaizduotę, neleisti atsirasti blogoms mintims, vaizdiniams, nepiktžodžianti, nes tai teršia kitų vaizduotę. Tačiau gotikinių siaubų neišvengiama: kalbėdamas apie keiksmus, pamokslininkas pateikia šv. Brigitos regėjimą: „Regėjo ta Šventoji losnai iš judo ežero išeitanti smūtną veidą sėsuolėti, be širdies, nupjaustytois lūpomis, su nosim atėstu, akimis ant skruostų išsprogusioms: kirmys graužė kūtine...“ (P, p. 127) arba: žmonai išėjus gamtinio reikalo, vyras begėdiškai prie jos kūno prisilytėjęs, ir tada visi viduriai iš jo išsmuko, ir su baisiausiais sopuliais jis numirė (P, p. 166).

Labai svarbus ir ženklas Pabrėžos žodis „nečystata“, kurio analizei skirta daug puslapių. „Kas tai yra Nečystata? Yra neriedlyvs kūniškuma užvyvojims dėlei dagadijima nečystam norui, priešingas pastanavytai provai nuo Dieva“ (P, p. 332). Neskaistumas praryjantis turtą, šlovę, kenkiantis sielai ir kūnui (P, p. 145). Pabrėžiama skaistybė ir ne-

Buvo aišku. Debbie turės apleisti universitetą. Nežiūrint geratvųjų pastangų kaip nors pakelti savo mokslo lygį, ji gavo nepatenkinamus pažymius iš trijų svarbių kursų. Mums atrodė, kad ji aplamai prarado interesą medicinai, nors niekas apie tai nekalbėjo. Ji daug laiko praleisdavo gyvulių patalpose ir darėsi vis tylėnė. Klausiau ją apie Molly porą kartų. „Nieko, viskas gerai“, atsakė ji man išsiblaškusi.

Josė nerimavo. — Nieko gero iš to jos landžiojimo po šunyną neišeis, — kalbėjo jis paniūręs. — Tik bėdos prisidarys...

Bėda atėjo greičiau turbūt, kaip pats Josė buvo tikėjęs. Vieną rytą į mano raštinę įžengė studentas Steve, vesdamas už diržiuko Molly.

— Molly? O kaip ji čia?

— Blogos žinios, — žiūrėdamas į šunį, atsakė Steve. — Debbie pateko į ligoninę...

— Į ligoninę... — pakartoju, dar gerai nesuvokdama, kas įvyko.

Ji neturėjo kūr dėti šuns, tai prašė manęs pasirūpinti... Aš nieko geresnio negalėjau sugalvoti...

Kaipgi, juk ji jau čia nepriklauso...! — sunerimau. — O kas atsitiko su Debbie, kur ji yra?

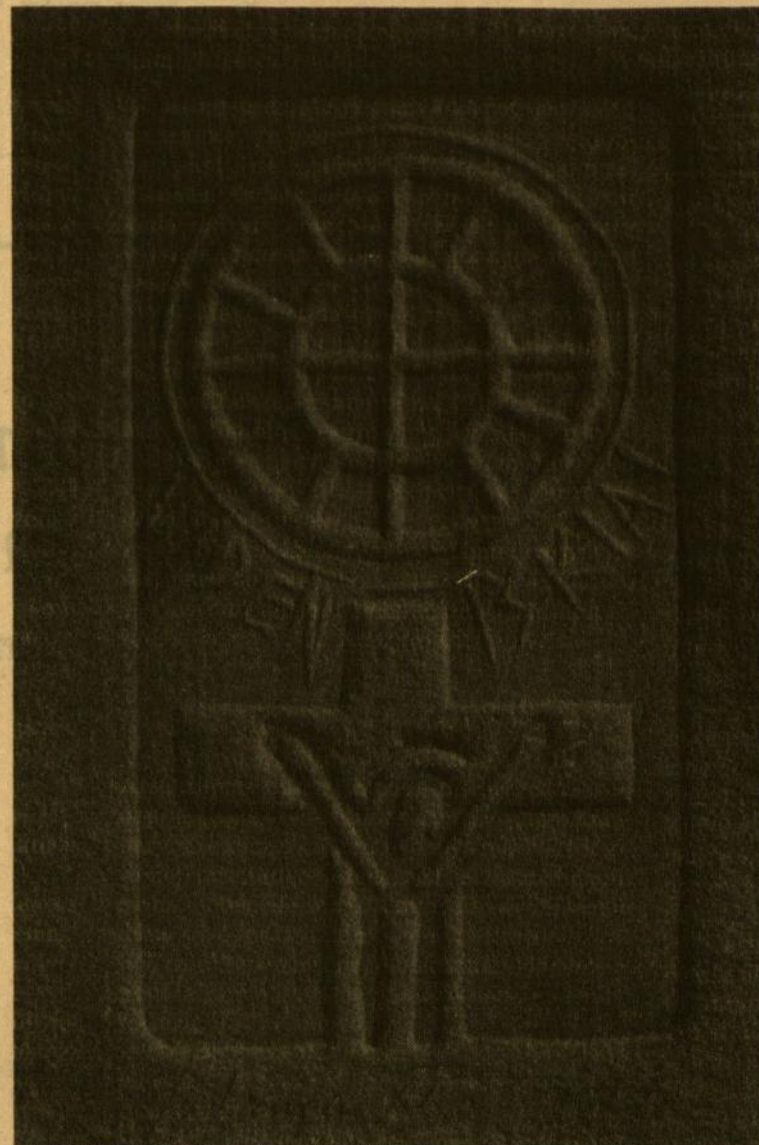
— Psichiatrijiname institute, — studentas parodė galva ežero link ir, lyg patvirtindamas, linktelėjo porą kartų. — Na, einam! Molly į viršų, Josė suras tau kokį tuščią narvą.

— Palauk, palauk, — atsistojau. — Nesku-bėk, reikia pagalvoti!... Bet paaiškin man apie Debbie! Kas gi atsitiko?

— Kas gi, visišką nervų sukrėtimą. Nevalgo, nemiega, verkia visą laiką...

— Ach, Tu Viešpatie... Bet Molly tu į viršų nevesk, kas nors jau ją paims laikinai, iki Debbie išeis iš ligoninės...

„Prie mylėjimo švento...“

Viktorija Daniliauskaitė

„Langai XX“, 1991

Reljefas popieriuje, 74" x 5"
Iš parodos „Langai“, kuri bus atidaroma Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois, ateinantį šeštadienį, birželio 6 dieną.

skaistybė yra ypataus griežtumo sau ir kitiems žymuo. Palankumas sau esti dvasios nešvaros, pamokslininkas pateikia šv. Brigitos regėjimą: „Regėjo ta Šventoji losnai iš judo ežero išeitanti smūtną veidą sėsuolėti, be širdies, nupjaustytois lūpomis, su nosim atėstu, akimis ant skruostų išsprogusioms: kirmys graužė kūtine...“ (P, p. 127) arba: žmonai išėjus gamtinio reikalo, vyras begėdiškai prie jos kūno prisilytėjęs, ir tada visi viduriai iš jo išsmuko, ir su baisiausiais sopuliais jis numirė (P, p. 166).

Labai svarbus ir ženklas Pabrėžos žodis „nečystata“, kurio analizei skirta daug puslapių. „Kas tai yra Nečystata? Yra neriedlyvs kūniškuma užvyvojims dėlei dagadijima nečystam norui, priešingas pastanavytai provai nuo Dieva“ (P, p. 332). Neskaistumas praryjantis turtą, šlovę, kenkiantis sielai ir kūnui (P, p. 145). Pabrėžiama skaistybė ir ne-

saistybė yra ypataus griežtumo sau ir kitiems žymuo. Palankumas sau esti dvasios nešvaros, pamokslininkas pateikia šv. Brigitos regėjimą: „Regėjo ta Šventoji losnai iš judo ežero išeitanti smūtną veidą sėsuolėti, be širdies, nupjaustytois lūpomis, su nosim atėstu, akimis ant skruostų išsprogusioms: kirmys graužė kūtine...“ (P, p. 127) arba: žmonai išėjus gamtinio reikalo, vyras begėdiškai prie jos kūno prisilytėjęs, ir tada visi viduriai iš jo išsmuko, ir su baisiausiais sopuliais jis numirė (P, p. 166).

Labai svarbus ir ženklas Pabrėžos žodis „nečystata“, kurio analizei skirta daug puslapių. „Kas tai yra Nečystata? Yra neriedlyvs kūniškuma užvyvojims dėlei dagadijima nečystam norui, priešingas pastanavytai provai nuo Dieva“ (P, p. 332). Neskaistumas praryjantis turtą, šlovę, kenkiantis sielai ir kūnui (P, p. 145). Pabrėžiama skaistybė ir ne-

Studentas šniurpstelėjo. — Dievas žino, kada ji išeis...

Rita išvedė Molly pasivaikščioti per pietų pertrauką. Po pietų šuniukas sėdėjo jos kambario, kol Rita telefonavo, ieškodama jai prieglaudos. Aš buvau labai užimta ir neturėjau kada galvoti apie Molly. Prieš pat penktą valandą į mano raštinę įėjo Rita su Molly ir iš paskos Ritos vyras Timothy.

— Mano motina sutiko priimti Molly trumpam laikui... — pasakė Rita, segdama dirželį šuniukui ant apykaklės. — Pas ją kiemo nėra, ir ji pati mažai namie būna... Bet iki Debbie išeis iš ligoninės, kaip nors jau susitvarkys. Molly's susirūpinusios akys dėbėjo nuo vieno iš mūsų į kitą. Rita pritūpusi glostė jos galvą ir kailiuką.

— Nebijok, Molly, mano mama tave prižiūrės, o mes dažnai aplankysim... Rita vėl pakilo. — Parašiau laiškelį Debbie, dr. Ueshima pradžioje jai nunešti. Kad ji nesirūpintų...

Mes su Ueshima ėjom aplankyti Debbie. Atrakinusi mums duris, medicinos sesuo paprašė mus atsisėsti dideliame, šviesiam kambario. Kambario žmonių nebuvo matyti, tik gilumoj, prie lango į ežerą, sėdėjo vidutinio amžiaus moteriškė ir visą laiką lingavo. Debbie atėjo savo įprasta „uniforma“, džinsais ir ant jų ištrauktais margais marškiniais. Jos tamsūs plaukai buvo tvarkingai sušukuoti ir susukti į kuodą ant pakaušio.

— Debbie, tu pajauėjai, — bandžiau juokauti, kišdama jai nedidelę puokštelę maišytų gelių.

Debbie paėmė gėles ir išsiblaškusi padėjo ant stalo.

— Aš įmerkiau į vandenį, — atsikėliau, džiaugdamasi, kad turėsiu kuo užsiimti, palik-

Pauliaus žodžius.

Svarstymai apie neskaistybę Pabrėžos pamoksluose susiję su seksualiniu auklėjimu. Daugelyje ano meto ipročių ir papročių matydamos pavojų dorovei, Kretingos pranciškonas nori pamokyti žmogų, pataisyti jo klaidas, visa palenkti jo moralei savikūrai. Pabrėžos rigorizmas yra radęsis iš žmogaus asketo nuostatų ir įsitikinimo, kad žmogaus kūnas (ypač kataliko) esąs Šventosios Dvasios bažnyčia, kurios purvinti nevalia.

Norint išvengti neskaistybės arba ją susitepus, reikia būti jautriam imtis pasninko ir maldos: „užsilaikysi nuo valgio ir gėrimo, kankinsi kūną mortifikacijomis, aštriomis lenciūginėmis juostelėmis, lyticijomis“ (P, p. 156). Maldai taip pat skiriama daug vietos: kelete pamokslų aiškinama kiekviena poterų frazė, nes kiekvienas žodis reikšmingas. Kodėl gi mes sakome „Tėve mūsų“, o ne „Sutvėrėjau“ arba „Teisėjau“? — klausia pamokslininkas. Pasak jo, „Tėve“ — tai kreipinys, įkvepiantis meilę ir viltį.

Dauguma jau minėtų Jurgio Ambraziejus Pabrėžos žmogaus modelio būdingumų susiję su 19-o amžiaus pirmos pusės dvasinėmis linkmėmis, su pranciškoniška dvasia, kuri žymi jo pamoksluose. Nusikreipimas į Kristaus žmogystę — pranciškoniška kristocentrinio mokslo atšvaitas, tačiau švč. Jėzaus širdies garbinimas stiprus visoje 19-o amžiaus pirmos pusės Vakarų Europos kultūroje²². „Gyvenkit, klausytojai, visados Kristaus širdelį“ (P, p. 96) — sako Pabrėža, mąstydamas apie Jėzaus kanciją ir kantrybę. Kiekvieną tėvas Ambraziejus kviečia sekti Jėzaus pavyzdžiu, bučiuoti jo šventas žaizdas, apmazgoti ašaromis švenčiausią jo veidą, apkreitusį krauju, „pasilepti jį savo širdyse“ (P, p. 300). Kristų reikia labai gerbti ir mylėti, jame sudėti visas savo viltis, jo geradėjystes dažnai mėnėti, už jas dėkoti, eiti Jėzaus pėdomis, klausyti jo.

Kentėti, pasak pamokslininko, — vadinasi, atsisadėti savo norų ir kantriai priimti tai, ką Dievas tau suteikia. „Ir užtiesą nebūt žmogui trūdnu vis kentėti, kad nebūtų telbimlis žmogus nepačtyvai pats save“ (P, p. 364). Tik išrovus iš širdies savimeilę, galima iš tikro pamilti Dievą ir

(Nukelta į 4 psl.)

dama Ueshima'i pralaužti mus užguliusią tylą. Ueshima, kostelėjęs, paklausė, kas jos gydytojas, ir kada ją mano išleisti. Debbie atsakinėjo nenoriai, stoji ir vėl nejauci tylą.

— Talitha kumi! — Staiga pasigirdo iš kambario gilumos. Moteris prie lango buvo nustojusi linguoti ir įsitempusi žiūrėjo į ežerą.

— Taaalitha kumi! — Balsas tįso, kilo ir vėl leplelėjo žemyn.

Debbie pakėlė akis į mus, į vieną, paskui į kitą, ir atsiduso.

— Ji dažnai taip... Daugiau ji beveik nieko ir nekalba.

— Ar ji šaukia ką nors? Ką tas reiškia? — paklausė Ueshima.

— Kas gali žinoti... — Debbie truktelėjo pečiais. — Čia vienas minėjo, kad tai kažkokie žodžiai iš Evangelijos. Abejoju, ar ji pati supranta...

— Tai Jėzaus žodžiai, sako Šventas Raštas, — įsiterpiau. — Jais Kristus prikėlė iš numirusių mergaitę...

Debbie niūriai pažiūrėjo į mane.

— Ar jūs manot, kad aš mirusi? — paklausė su pašaipa, bet pamačiusi mano sumišimą, lengvai palietė ranka ir nusisypsojo. — Ne-kreipkit dėmesio, aš tik taip juokauju dabar... Kai kada man rodo, kad žmonės iš manęs laukia kažkokių keistenybių, tai man ir suklau noras paeizinti... Geriau papasakokit, kas naujo...

Ueshima užsikabino už jos pasiūlymo, kad pakeistų pokalbį į jam artimesnę temą. Keletą minučių jis aiškino naujus egzaminus, kur studentas tuojau pat galės sužinoti, ar teisingai, ar ne atsakė klausimą. Paskui tekstelėjo rankom sau į kelius ir atsikėlė.

— Na, jūs man atleisite, aš turiu skubėti, jūs dar tikriausiai norėsite pasikalbėti.

Ueshima'į išėjus ir vėl užslinko tylą. Atėjusi medicinos sesuo pasiūnibėjo su belinguojančia moteriške ir išvedė ją.

Mūsų daina – amžinybės gaida Juožą Stempužį išlydint

DARIUS LAPINSKAS

Yra sakoma, kad ir drugelio mirtis suvirpina visatą. O ką gi bekalbėti apie Juozą Stempužį mirtį – ji lyg baisus žemės drebėjimas sudraskė mūsų kasdienybės ramumą, ir skausmas lyg ugniakalnio lava plėtojasi nesustabdomai, nežiūrint, kokiais logiškais raminimo būdais bandytumei jos slinkti sustabdyti.

Susipažinau su Juozu Stempužiu, taip sakant, iš tolo. Gyvenau tada Vokietijoje. Avangardinės Europos muzikinės kūrybos srityje vėtomas ir mėtomas, grūmiausi su vokiečių, prancūzų, japonų ir kiniečių poetų lyrika, bandydamas atrasti savo vokalines kūrybos atvaizdą. Ir štai netikėtai iš tolimojo Cleveland'o ateina Stempužio sumanymas: parašyti ir plokštelėn įrašyti plačios apimties vokalinių ciklą su simfoniniu orkestru, panaudojant retai girdimas, giliai originalias mūsų liaudies dainas. Sumanymas mane suintrigavo ir įžiebė smalsumo kibirkštį – kodėl ne? Ieškojau savęs svetimu tarpe ir neradau. Kodėl nepaieškoti savųjų aplinkoje?

Tada atsiverčiau aš storus ir išsamius brolių kunigų Juškų bei Čiurlionytės lietuviškų liaudies dainų rinkinius ir ieškojau mūsų kūrybingų protėvių pėdsakuose, ar neatrasiu sau artimų. Su kiekvienu žvilgsniu mano smalsumas, entuziazmas ir kūrybinis užsimojimas kilo ir plėtojosi lyg pavasario ledų užtvenktu Nemuno vanduo. Staiga vandens svoris ir jėga ledus pralaužė ir atsirado „Mergaitės dalia“. Šio vokalinio orkestrinio kūrinio nušifavimo metodą išmokau svetimųjų tarpe, tačiau kūrinio esmę gintara atradau ant sielių, Nemunu nuplaukęs Kuršių Neringos pajūryje.

Taigi matai, Juozai, ir viso to kaltininkas esi tu. Be tavęs gal dar ir šiandien būčiau klajojęs ir bandęs didžiuliam užtemdytame maskių muziejuje vien tik ištiesytų pirštų jautrumo pagalba atrasti savo kūrybinę maskę. O tavo dėka aš pasidariau kaip tu – beprotiškai, nepagydomai įsimylėjęs mūsų liaudies dainą.

Juozas Stempužis (1920-1992)

Atsimenu, kai tu nusiuntei „Mergaitės dalios“ plokštelę profesorui Vytautui Landsbergiui. Jis savo muzikologinių paskaitų kelionėse pademonstravo „Mergaitės dalia“ visose Baltijos šalyse. Pirmieji susidomėję estai ir griebėsi savo liaudies dainas išvesti viešumon, dailiai papuošę simfoninio orkestro apsiaustu. Po to ėjo latviai, na, o lietuviams ilgiausiai užtruko susidomėti ir pradėti naudoti mūsų liaudies dainas platesniuose orkestrinėse kūriniuose. Buvo mes tada lyg trys muskietininkai, išėję pasaulinį apginti nepaprasto žavesio gražuolės – mūsų dainos – garbę.

Landsbergis dabar, žinoma, svarbesniais reikalais užsiėmęs,

aš dar tebesu beprotiškai įsimylėjęs mūsų dainą, gi tu, Juozai, pailsėjęs po sunkios žemės kelionės ant vėlių suolelio, supažindink ten amžinybės publiką su mūsų dainomis ir mūsų originalia muzikos kūryba, ypač tų kompozitorių, kurie buvo ar nebus palaiminti amžinu gyvenimu šioje dvasinės tobulybės buveinėje.

Nors tu, Juozai, ir su svarbia mums visiems misija iškeliavai į anapus, pasilikę mes čia pasigėsim labai tavo sodraus baritono balso. Turėjai gražią balsinę medžiagą ir galėjai padaryti karjerą kaip solistas, bet tu mėgai aukotis dėl kitų laimės ir pasisekimo. Tau maloniau buvo duoti, negu iš kitų imti. Todėl

liko dabar nepakenčiama tyla, kai per daugelį metų radijo bangomis atkeliavęs tavo balsas Cleveland'o lietuvių ir amerikiečių namus – nutilo negrįžtamai. O buvo įdomios ir drąsios tos „Tėvynės garsų“ radijo programos. Nors minia ir šaukė: „Polkučių, valsikų ir šlagerių kūms transliuok!“ – bet tu neišsigandai. Daug laiko ir energijos idėjai, puoselėdamas naują mūsų kompozitorių kūrybą ir ją oro bangomis siųsdamas lietuvių ir amerikiečių šeimoms. Aš ir lietuvių kompozitorių sąjunga tau liekame amžinai dėkingi.

Kai dabar Lietuva laisva, daugelis mūsų tarpe pakeltais balsais šaukia: „Aš išvadavau Lietuvą! Mano dėka Lietuva laisva!“ Nors tavo, Juozai, nuopelnai šioje srityje tikrai dideli, tu niekad nesispraudėi į spaudoje dedamų nuotraukų centrą, bet buvai vienas iš tų tylių didvyrių, kurių darbai daugiau naudos nešė mūsų tautos laisvinimo procese negu mūsų garsiųjų veikėjų tušti žodžiai. Kai per atsisveikinimo su tavim vakarą dešimtys atstovų iš tautybų sąjūdžių kiekvienas savo kalba meldėsi „Tėve mūsų“, aš supratau, kokią gausią talką tu turėjai Lietuvos laisvinimo darbe.

Atsisveikinant negalima užmiršti tavo darbo su Čiurlionio ansambliu. Per pusę šimto metų nusitęsusi šio meninio vieneto egzistencija tu įvairiose pareigose – kaip solistas ar choristas, kaip valdybos pirmininkas ar patarėjas – buvai neatskiriama ansamblio dalis. Dar, rodos, taip neseniai pasakojai man, telefonui besikalbant, kad buvotė paskutini kartą susirinkę ir nutarėtė užsileisti ansamblio veiklos knygą. Bejuokaudamas dar pridūrei, kad veteranai ansambličiai dar norėjo ir toliau dainuoti, bet tu ir tavo bendraminčiai nutarėtė, kad ansamblis turi nultipti nuo scenos išdidžiai pakelta galva, o nelaukti to momento, kada bus mandagiai paprašytas pasitraukti.

Taip, mielas Juozai, ir tu nupilai nuo šio gyvenimo scenos išdidžiai pakelta galva. Tavo žemiškos veiklos knyga užsleista galutinai, bet jos turinys ir prasmė, kaip graži lietuviška daina, aidės mūsų širdyse amžinai.

Valerijus Rudzinskas

Berniuko ašara –
po marškiniams pasislėpusi žvaigždė –
delne pirštų virpesys,
svetimųjų,
norinčių tapti savais,
malda.

Pareik, Dieve,
vedinas mumis namo,
kol dar atstumtojo akyse
šviečia vilties vaivorykštė...

Tai tau
negrįžusių žemės kryžiai moja,
liepsnoja pievų jūra maldomis.
Tai tau,
kuris nesutikai pavoju,
kurs nepatryrei šausmo nesugrįžt,
reikės ateiti svetimųjų pėdomis.
Reikės išlaisvinti Rūpintojėlių
ir nuo medinių rankų
pančius reiks nuimti...

Dievo šventoriuje
prakiuro tvoros.
Ir laukia
lopytojų...
Sustok, keleivi,
nors mažą akmenį
tvoron iškėli...

Džiovos pakastas
varpinės kojas
Nemuno bangos paplauna,
Rąstas po rąsto –
pamatai žiojas,
varpas sau šerdį išrauna...

Sušoktas
marmurinis šokis.
Ir freskose
paliovė groti muzikantai.
Nustebs
žvelgia tiesiai į akis
apaštalas barzdotas,
kodėl mes
šiotikė nekantrūs
ir su pilioriumi
suvienodėje,
gipsiniame veide
nubaltinom kreida
vaikystę stradanotą...

Viktorija Daniliauskaitė

„Poezija“, 1981
Linoraitė

Atminties pašilę
pasiklydęs trubadūras
ragina namo –
į dobilų žydėjimą.
Reikia skubėti
kamanės sparnuose
atneštą laimę
pasiumti...

Kasdien
prie užrakintų durų
tėviškos bažnyčios
maldas kalbėt
slubuoja
seni medžiai
apleistame šventoriuj...

Susibėgė būrin miškai
pro tušius delnus
šauksmą sugauna –
atrodo,
kažkas nori pažadinti Dievą.

Neatpažinto paukščio skudutis
sugieda paskutinę psalmę.
Jau ateina Dievas.
Bus karšta pjūtis.

Lietuviška
medinė bažnytelė,
išsaugojusi
nygnesių pėdas,
ant bokšto kryžių
lyg rankas
iškišė
ir kužda
knygnesių
lietuviškas maldas...

Iš miško
pabėgusi lakštingala
atskrido
į mano švarko kišenę.
Pikti naktiginiai
norėjo ją pavyti,
tačiau už medžių viršūnių
užkliuvo botagai...

Mano širdyje
tu bevardis stovi
ant šventosios žemės...
Basas...
Nes neturi ką avėti...

– Einam prie lango pažiūrėti i ežerą, – pasiūliau. Debbie nepriešino. Ežeras mirgėjo prišpiejtinėje saulėje, akims buvo gerai žvelgti į vandenį, į atvirą toli.

– Kaip Molly? – pasiteiravo Debbie. Bet jos balsas skambėjo abejingai.

– Jau aš jos negalėsiu lankyti... Mūsų šeimininkas man atsakė butą. Steve turi paimti mano daiktus.

– Kaip jis taip galėjo padaryti, – pasipiktinau Debbie's šeimininku, nors mane dangiau sušervino jos atsisakymas šūniuko. Bet ji tik truketėlę pečiaus.

– Kai nemoku už butą, tai ir išmetė.

Buvo keista klausytis Debbie, atrodė, lyg ji kalbėtų ne apie save, o apie kokį kitą, jai nesvarbų žmogų. Mes abi tylėjom minutėlę, tada Debbie pakėlė galvą ir giliai įkvėpusi apžvelgė ežerą.

– Aš sapnavau tokį sapną...

– Taip, Debbie?

Ji stabtelėjo, matyt, jai sunku buvo kalbėti. – Tas sapnas toks... daug tikresnis kaip kiti, iš tiesų net... lyg tikrai būčiau mačiusi, ne sapnavus... – tiriama pažvelgė į mane. – Bijau, kad nepajėgsiu tiksliai perduoti...

– Sakyk, Debbie...

Debbie kiek palaukė, rinkdama žodžius. – Stovėjau ant aš jūros kranto, bet kartu turbūt vandeny, nes mačiau viską, kas darosi vandens gilumoj... Aplink mane virpėjo, mirgėjo vanduo, ir visur buvo tik vanduo...

Debbie's žodžiai veržėsi šūsniais, tarpais užtrūkdami, lyg ji iš tiesų būtų ieškojusi tinkamesnių išsireiškimų, bet jų nesuradusi, priversta pasitenkinti būtent tais.

– Ir aš pamačiau iš tolimos artėjantį į mane kažkokį sutvėrimą... Jis judėjo vandeny lėtai, sakytum, apgalvotai, vis pirmyn, vis artyn, iki aš išvydau vežlį... didžiulį, baltą vežlį... Tokį baltą, kad akys raibo nuo jo... Jis pamažu krapė galvą iš vieno šono į kitą ir vis yrėsi

kojelėmis... taip, – Debbie rankomis parodė, kaip jis skyrė vandenį. Ji vėl giliai įkvėpė.

– Ir kai jis priartėjo prie manęs, aš ištiesiau ranką, ir jis padėjo savo galvelę man į delną... Aš aiškiai, visai aiškiai – kaip gyvą – jaučiau jo snukutį savo rankoj...

Debbie žvelgė susikaupusi į savo plaštaką, lyg dar vis matydama joje praamžiškos būtybės kontūrus, jausdama jos svorį. Ji įbedė išplėstas akis į mane, bet aš žinojau, kad jos manęs nematė. Ji tęsė toliau.

– Ir su tuo minkštu snukeliu, man pasirodė, kad viso pasaulio pasitikėjimas buvo sudėtas į mano ranką... Kokia tai neapsakomai didelė dovana, išskirtinė malonė! Maniau, kad širdis neišlaikys, turėsiu numirti vietoj...

Debbie's balsas suvirpėjo ir nutrūko. Po trumpos pauzės ji kalbėjo toliau.

– Ir supratau, kad niekad, niekada gyvenime aš negalėsiu to snukelio išduoti ar jį apvilti... ir apsieiti be jo.

Debbie stengėsi valdyti sukilusio jausmo bangą. Po kiek laiko tyliai pridūrė:

–Taigi... Niekas man dabar nebus taip svarbu, negali būti svarbiau, kaip Jis...

* * *

Debbie išėjo iš ligoninės po trijų savaičių ir laikinai įsikraustė pas Steve. Kitam semestru ji nebesiregistravo, ir viena popietę atėjo pas mus atsisveikinti. Ji sudiev pasakytį susirinko kone visi tarnautojai.

– Ką toliau darysi, Debbie? – užklausiau.

– Na, su medicina jau baigta. Bet aš ir nenoriu likti medicinoje... Važiuosiu į Wisconsin'a, stosiū į veterinarijos mokyklą. Tik paskola reikės susirasti...

Ji tą pasakė taip paprastai, lyg tai jau būtų savaime aišku, kad ją į tą veterinarijos mokyklą priims ir kad ji susiras paskolą.

– Oh, dear...! – šalia stovėjusi Mrs. Hinch

pridėjo ranką prie veido, prie susirūpinusių akių, kaip žmogus, kuris kažką užmiršęs dabar atsiminė, bet susigriebė ir nutilo.

– Aš stebėjau Debbie's išraišką ir galvojau, kad jos veide nusistovėjo kažkoks ramus liūdesys, atitirukimas nuo visko ir visų. Jos kelias jai buvo aiškus, ji žinojo, kad juo eis, o visa kita buvo nežymūs smulkmenos, kurios išsprend patios savaime.

Debbie vis nieko neminėjo apie Molly, bet galų gale, matyt, pagavo mano nebylų klausimą.

– Deja, Molly, pasiimti su savim negalėsiu, bet atrodė, kad ji jau turi namus...?

Rita buvo kažką besakanti, pažiūrėjo į mane ir susilaikė. Atsisveikinom.

– Nesirūpink, – staiga ištarė Rita, – jau aš Molly neapleisiu, ir užsikūčiuoju.

Debbie's akiniai sublizgėjo, bet jos veidas nepajudėjo. – Na, ačiū jums už viską – ramiai ištare. – Kai būsiu kada Chicago'j, stabtelėsiu jūsų aplankyti.

Rita šnirpštė ir šlyptėsi akis. Aš žiūrėjau į atsitolinančią Debbie, į jai ant nugaros kabančią sunkų, mėlyną krepšį. Sustojusi prie lifto, ji žvelgė į šoninį langą, pro kurį spindėjo, mirgėjo ežeras. Saulės spindulys užlūžo Debbie's akinuose ir akimirka apgaubė ją akinančia švyiesa. Girdėjau tik atsidarant lifto duris, paskui vėl užsidarant, taip ir nemačiau, kada ji ižengė...

Rita atsisuko į mane.

– Žinot, aš suprantu, kad Debbie negalėjo paimti Molly, bet man vis dėlto keista, kad ji taip lengvai jos atsisakė. Kaip jai neskauda širdies...?

Aš greit nesusigaudžiau. – Kaip...?

Bet Rita nepakartoj, ką buvo sakiusi, tik žiūrėjo į mane lyg ir su klausimu, lyg ir su nuostaba.

Rudens ketvirtis baigėsi, ir, kaip visada po egzaminų, mūsų departamente jausta atslūgimas po ypač įtempto darbymečio.

Rita nušvitusi atėjo į mano kambarį, mosikuodama laišku iš Lietuvos.

– Jūs nepatikėsit, ir man pačiai sunku tikėti!

– Na, sakyk, idomu...

– Atsimenat Sigutę, kuriai aš siunčiau knygą apie indėnus?? Pasirodo, kad Sigutės senelio pavardė Virbilas, o mano mamoms motina buvo irgi gimusi Virbilaitė. Mano mama ir Sigutės mama pusėsėserės... Mama jau parašė jai laišką...

– Matai, sakiau, kad jūs panašios...

Slaptia galvojau, kad tada apie tą panašumą kalbėjau taip sau, labiau norėdama sužadinti Ritos susidomėjimą lietuvaite, negu dėl jo tikrumo.

– Koks sutapimas, – pasakiau.

– Aš labai džiaugiuosi, kad mama susirado kad ir tolimą, bet vis tiek giminę. Po tėtės mirties, ir kai aš išėjau iš namų, ji jautėsi vieniša pasauly... Aš norėčiau, kad ji nuvažiuotų į Lietuvą, susitiktų su savais...

– Kaip tu greitai viską planuoji.

– Aš manau, kad ji visą laiką norėjo, tik nebuvo jai pas ką važiuoti, o dabar jau yra už ko užsikabinti...

– Beje, kaip laikosi Molly?

Rita susijuokė, užvertus galvą.

– Molly's vardas dabar Meilutė. – Rita gražiai lietuviškai ištare, „Molly's vardas Meilutė"... ir man tą akimirka pasirodė, kad matau kažkokio aukštesnį plotmę iš daugelio metų miego pakylančią mėlyną, geltoną senos Lietuvos pasakų kunigaikštystę.

– Mano mama ją taip vadina. O, ta mano mama... Atsimenat, kada man reikėjo Molly surasti prieglaudą, turėjau motiną ilgai

įkalbinėti, prizaadėti, kad tik laikinai. O dabar, žinot, ką ji padarė?

– Na?

– Ji aptvėrė tvorą aplink mūsų namą, kad Molly turėtų kiemą kur lakstyti. Dabar ir norėdama aš negalėčiau jos iš mamos atimti. Ir bute...

– Ei, Steve! – staiga pertraukė pasakojimą Rita, pirmoji pastebėjusi koridoriuje nuo lifto ateinantį studentą. Mes jo nebuvo mačiusios nuo Debbie's išvažiavimo. Dabar jis jau buvo senjoras, paskutiniaisiais metais universitete, ir daugiausia laiko praleisdavo ligoninėje bei bibliotekoje.

– Atėjau jums vien tik papasakoti apie Debbie, – jis šypsojosi. – Žinau, kad jums idomu...

– O, labai, – Rita atsiliepė su entuziazmu. – Na, kaip, ar pateko ji į veterinarijos mokyklą??

– Ir pateko, ir paskolą gavo. Ir niekad neatspėsit, iš ko ji paskolą gavo.

– Na, sakyk, tik sakyk?

– Iš jūsų Mrs. Hinch.

– Mrs. Hinch?? – sušukom mes abi chorū. Good old Mrs. Hinch. Išvaizduojat, Debbie gavo čekį penkiolikai tūkstančių dolerių ir linkėjimus nuo Mimi, Gigi ir Pierre...

– Tai labai jai būdinga, – įsiterpiau.

– Ji parašė, kad jos katinai linki, kad Debbie laimingai baigtų akademiją ir pasidarytų gyvulių teisių gynėja...

Rita užvertus galvą kikenė ir krykštė. Studentas šypsodamasis tęsė toliau.

– Sakė, kad nemato pelningesnio būdo investuoti savo katinų – girdit, katinų! pinigų kaip dėl geresnio pasaulio, mums visiems.

– What a crazy, wonderful old lady! – Rita kvatojo, ir jai ašaros tryško iš akių.

Studentas surimėjo.

(Nukelta i 4 nsl.)

„Prie mylėjimo švento...“

(Atkelta iš 2 psl.)

dėl jo malonės visa nukentėti. Jei nesi pajėgus kentėti, prašyk Viešpaties kantrybės, teigia Pabrėža. Nes „kaipgi nečeslyvs esi, neturi kryžiaus, tai yra: ko kentėti? Kaipgi būsi mūcėlniku, jei neturi ant savo tironies? Kaipgi būsi Mokytinu Christusa, jei nekenti persekiojima?“ (P, p. 368). Kentėdamas žmogus darosi panašus į Jėzų Kristų. Tačiau kankinių gali būti dvejojų: veltinio ir Jėzaus. Abeji kencia šiame pasaulyje, tačiau kentėjimas su Jėzumi padeda žmogui neprisirišti širdimi nė prie vieno žemiško daikto.

Į Pabrėžos keliamos žmogaus problematikos centrą iškyla meilės kategorija. Tai vertybė, iš dalies lėmusi 19-o amžiaus pradžios Lietuvos kultūros žmonių mintis ir veiksmus, kontroliavusi jų vaizduotę. Meilės idėją įmanu laikyti 1815-1830 metų Lietuvos kultūros simboliu, kuris perkverbęs gilius tėvo Ambraziejaus pamokslų sluoksnius, apėmęs esmiškus žmogaus buvimo klotus.

Tai, kad Kretingos vienuolio kūryboje ši kategorija ypačiai pabrėžta, lėmė ir pranciškonų dvasinis mokslas, ryškiausiai išreikštas Johannes Duns Scotus darbuose. Antra vertus, tuomet Vilniaus universiteto filosofijos profesorius, Schelling'o idėjų skleidėjas J. Goluchovskis (1797-1858), rašiusis, kad Švietimo pasaulėžiūroje „gėsmingo materializmo baubimas“ susiliejo su „laikiniais revoliucionierų riksmiais“²³, meilė yra sintetinantanti kategorija. Savo veikale *Apmatymai apie aukščiausią žmogaus problemas*²⁴ meilę jis mano esant esmišką kategoriją, apimančią svarbiausią proto tiesas. Tiksliai meilę gali išaiškinti absoliutų kūrimo tikslą; žmogus be meilės nepajėgtų suvokti Dievą. Dėl meilės, kurią Dievas pajutęs savo kūriniams, ir tegalėjęs atsirasti dvasinis pasaulis. Anot Goluchovskio, meilės kategorijoje susijungia teorija ir praktika, mokslas ir gyvenimas, tikėjimas ir protas, filosofija ir religija, laikinybė ir amžinatvė, Dievas ir žmogus bei jam lygūs, asmeniškai ir viešas gyvenimai; šeima, tauta, visa žmonija meilėje susilieja, o atskiras žmogus atranda joje amžinos būties garantą²⁵.

„Minėtame Pabrėžos pamokslų rinkinyje meilė aptariama itin plačiai ir visapusiškai. Čia, sekant Duns Scot'u, teigiama, kad Dievas yra palaimingas aukščiausiu būdu pats savyje, o ne viršinėje veikloje“²⁶, t.y. Dievą mylime „dėl jo doskalumo neįsipažinti“, visa dėl jo mylime: ir savo artima, ir visus kitus daiktus (P, p. 68). Meilė susieja mus su Viešpatiu, su mums lygiais tvariniais ir su pasauliu.

Dievas mylimas ne dėl naudos, bet dėl savo gėrybės ir gražybės, nes jis yra aukščiausias gėris. O save, kitus žmones ir sutvėrimus mylime dėl to, „jogei mumyse ir kituose žmonėse ir visuose sutvėrimuose žib ir šviet pats Pons Dievs“ (P, p. 74). Aukščiausio gėrio žmogus siekia meilės keliu, šitaip save įprasmindamas. Nusižengti artimo meilės principui — vadinasi, nusižengti ir Dievo meilei: „Kas nemyl artimo, tuomi pačiu nemyl ir paties Dievo...“ (P, p. 14). Artimą privalome mylėti šventa meile, dosniai ir nesavanaudiškai, taip, kaip Viešpats myli mus, jo paties pašauktus iš nebūties. Pasak pamokslininko, tiksliai tas temylis „prietelių“, kas Dievą myli „asaboje prieteliaus“ (P, p. 77) — tai esanti šventa meilė. Bet mylėti kitą žmogų tik dėl to, kad jis mums naudingas, patinka ar gražu mums jį mylėti — tolygu būti pilnam savimeilės. Save mylėti taip pat reikia, tačiau tikrai dėl Dievo, todėl privatu nieko sau neleisti, kas gali jį įžeisti. Bet kai save myli, nusileidamas savo gyvuliškiems norams, myli netikra, nuodėminga meile. Netikra meilė esti ir tada, kai visa širdimi prisiriši prie žemiškų dalykų. Iš tikro save mylint, pirmiausia rūpinamasi savo dvasiniais dalykais.

Meilei priešingi neapykanta ir papiktinimas, kuriuos Pabrėža, norėdamas išaiškinti būdus kaip jų išvengti, plačiai analizuoja. Dievo meilės ženklai įrašyti žmogaus sieloje ir kūne, jo elgesyje ir darbuose. Jei myli Viešpatį, tai Juo džiaugiesi, bijai Jo sūniška, o ne belaisvio baime, nes esminė meilės savybė yra laisvė. Dievo meilės ženklas yra ir dėkingumas jam visuose gyvenimo atsitiktinumuose, ir pastanga mastyti, kaip Jis mąsto, ir nuolankumas prieš Jį, ir nepaviršutiniška artimo meilė. Tokia meilė neišsiskiria jokio žmogaus, netgi kito tikėjimo: ji reikalauja, tačiau tiksliai ir širdimi, bet ir darbais, nes „kas nekenti kito jebkokio žmogaus, jebkokio Viero, griebį“ (P, p. 44). Tokia meilė esti religinės tolerancijos pamatas: nedera tyčiotis iš jokio tikėjimo, kad ir koks jis būtų negeras, neprivalu tyčiotis iš kitatikių ir netikinčių, net ir trokštant juos į tikrą tikėjimą atvesti (P, p. 30).

Tai gi meilė, pasak Goluchovskio, išsprendžia visas esmiškas žmogaus problemas: Dievo ir žmogaus santykio, kūrimo ir jo tikslo, galutinės žmogaus paskirties, nuopuolio ir jo atpirkimo, apreiškimo, laikinos ir būsimos amžinos būties ir nutraukia šydą nuo daugelio kitų problemų, kurios be meilės liktų mįsle.²⁷

Aptartuose Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos pamoksluose iš-

reikšta žmogaus patirtis atveria vieną iš devynioliktojo amžiaus pradžios (1815-1830) galvojimo formų, kurios apibrėžė ir palaikė Lietuvos visuomenės veiklą. „Sau žmogelis“, stoiskai kenčias gyvenimo priespaudas, atsi-duodąs Dievo valiai, krikščioniško gyvenimo principais grindžias savo kasdienį buvimą, luomines priedermes, ir žmogus asketas, susirūpinęs dvasiniu tobulėjimu, moraline savo ir aplinkinių sveikata — šitoks žmogaus tipų derinys skleidžiasi tėvo Ambraziejaus kūryboje, atliepiančioje bendresnės ano meto dvasinio gyvenimo tendencijas. Dvasinė savikūra tuomet skatino susidomėti žmogaus psichologija: taip siekiama suprasti savo gyvenimą, didžiausią paslaptimi žmogui tampa kitas žmogus. Vertybe yra ir šventumas.²⁸ Iš asmens vaizduotės šalinami gotikiniai siaubai, propaguojama vaizduotės asketika, kuri dera su šviesiu, viltingu, „be desperacijos“ pasauliu. Šalia vaizduotės blai-vuome skatinama ir kūno askezė — aukščiausio laispio dvasinumas. Į asmens esmiškų mastymų centrą stoji visi apimanti meilė. Meilės vaizdinyje susilydo gyvenimo filosofija, giliausios religinės pajautos, subtilios patirties gabalai. Kad šis vaizdinyje formavo realybę, veikė žmogaus kultūrinį elgesį, žymu pačiame Pabrėžos asmenyje ir jo kūryboje. Lyginant su aštuonioliktuoju amžiumi, pakinta požiūris į nusi-dėję. Dabar į jį dažniausiai kreipiamasi kaip į brolių ar seserį, klausytoją, žmogų, kuriam reikia padėti ne žodžiu, bet veiksmu. Meilės vaizdinyje lėmė tuometinio asmens emocingumo tipą, jo elg-senos pobūdį: toleruojami kitatiktikai, netikintys, draudžiama tyčiotis iš kitų religijų.

Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos asmenybėje ir veikloje koncentruojasi ano meto ideologiniai, vertybiniai Lietuvos kultūros rūpesčiai ir interesus: renkamas Lietuvos augalų herbaras, kuriam augalų lietuviški vardai, objektai apgaubiami sutvarkytos kalbos erdve²⁹, rengiamas pirmasis geografijos vadovėlis, t.y. istorija erdvių, užsiimama mediko praktika, seksualinių auklėjimų. Bylus yra ir Pabrėžos dalykavimas 1794 metų Kosciuškos sukilime (liberalaus, permai-nų siekiančio žmogaus dvasios krypsnys), ir kelias į dvasininkų luomą (ramybė, atsidavimas autoritetui, tradicijai). Visos šios kultūrinės įtampos ir rūpesčiai Jurgio Ambraziejaus Pabrėžos mėginta išspręsti savo gyvenimu ir kūryba.

NUORODOS

1 Pamokslai Wayringosy Matery-jos At rožniu wyltu, iwayrius lay-kusy sakity per konyga Ambroziej

Pabrėža Tercyjorij Zokana Szweta Tiewa Pracyzaskaus Lietuvos MAB, F 3360, p. 390. Cituojant transkri-buojama į dabartinę rašybą, toliau pamokslų citatos žymimos skliaus-teliuose kartu su raide P.

2 Vaclovas Biržiška, *Nežinomi senieji lietuviški tekstai*. Kaunas, 1931. P. 41.

3 Viktoras Gidžiūnas, „Šv. Ambro-ziejus Pabrėža — šv. Pranciškaus dvasios sūnus“, *Aidai*, Nr. 8, 1976. P. 366.

4 J. Dagys, „J. Pabrėžos gyvenimas ir darbai“, *Jurgis Pabrėža (1771-1849)*, Vilnius, 1972. P. 16.

5 Vaclovas Biržiška, „Kunigas Jurgis Ambraziejus Pabrėža“, *Aidai*, Nr. 2, 1950.

6 Viktoras Gidžiūnas, op. cit.

7 Meilė Lukšienė, *Demokratinė ugdymo mintis: XVIII a. antroji — XIX a. pirmoji pusė*, Vilnius, 1985.

8 J. Povilonis, „Vienas iškiliausių žemaičių“, *Naujasis židinys*, Nr. 1 1991.

9 *Jurgis Pabrėža (1771-1849)*, Vilnius, 1972.

10 Naudojamasi rinkiniu *Pamokslai Wayringosy Matery-jos...*, Lietuvos MAB, F 9, 3360.

11 C. F. Tate *The Search for a Method in American Studies*, Min-neapolis, 1973. P. 106.

12 „Tadgi dabarciau, kada žmonės pradėjo pažinti savo blūdus, tolydžiai ir Dievas teikė žvilgeterį mielaš-dingomis akimis ant žmonių savo nusižeminusių [...]“. Op. cit, p. 2.

13 Vaclovas Biržiška, *Nežinomi senieji lietuviški tekstai*, p. 40.

14 Ibid., pp. 40-41.

15 Meilė Lukšienė, op. cit. p. 120.

16 Mowy w czasie żałobnych modłów, Wilno, 1835. C. II — 12.

17 Ibid., C. 12.

18 K. Gorski, *Zarys dziejów duchowości w Polsce*. Kraków, 1986. C. 28.

19 Ibid., C. 272.

20 Net 19-o amžiaus pradžioje vienas iš lenkų mesianizmo kūrėjų, A. Towianski, teigia, kad svarbiausia pasaulio istorijos problema yra as-mens moralinis tobulėjimas, galimas tik „užsidarius savo vidaus vienuolyne“, išsilaisvinus iš „žmogiškumo“, nuo interesų ir geismų, „užsidegus maldomis, paklusnumu, vidiniu triūsu“. *Polska myśl filozoficzna: Ōwiecenie. Roman-tyzm*. Warszawa, 1964. C. 73.

21 K. Gorski, op. cit. C. 274-276.

22 Ibid., C. 274.

23 *Polska myśl filozoficzna*, C. 63.

24 *Dumania nad najwyzszymi zagadnieniami czlowieka*, Wilno, 1861.

25 *Polska myśl filozoficzna*, C. 268.

26 *Lietuvių enciklopedija*. Boston, 1955. T. 5, p. 241.

27 *Polska myśl filozoficzna*, C. 269.

28 „Kada jis, kazelnycia lipės, Tėve mūsų tesukalbėtu, ir ta jo malda nebūtų be dvasiškų naudos žmonių, nes taip yra už šventą turimas, jog tarsi pats jo pasirodymas jau draudžia žmones ir veda ant gero“, rašo apie Pabrėžą Motiejus Valančius. Motiejus Valančius, *Raštai* V, 1972. P. 274.

29 Kalbos kaip rūpestio suvoktis akivaizdai 1843 metų Simono Daukanto laiške vyskupui Simonui Mykolui Giedraičiui. Jame prašoma maldų knygos rankraštį pavesti „kun. kanauninkui Giniotui ir kun. tretininkui Pabrėžai, kaip geriausiai mokantiems šią kalbą, peržiūrėti tą rankraštį ir tuos žodžius, kurie jiems pasirodys per seni ar neverti toliau

Lietuvos valstybinio simfoninio orkestro dirigentas — Gintaras Rinkevičius.

Vaidoto Grigo nuotrauka

Naujas simfoninis orkestras Lietuvoje ir jo dirigentas Gintaras Rinkevičius

Su beaustuočia Lietuvos laisvės Lietuvos muzikų iniciatyva buvo suorganizuotas antrasis simfoninis orkestras su jaunu jo dirigentu Gintaru Rinkevičiumi. Į Lietuvą, paskelbus nepriklausomybę, iš įvairių respublikų sugrįžo nemažas skaičius instrumentalistų. Jie papildė šią naują orkestrą, kuris buvo pavadintas Lietuvos valstybinio simfoninio orkestru.

Per pirmuosius tris koncertų sezonus, nuo 1988 iki 1991 metų, orkestras paruošė apie 60 koncertinių programų ir davė per 100 koncertų ne tik Lietuvoje, bet ir Rusijoje, Austrijoje, Prancūzijoje ir kitur Europoje. Visur buvo susilaukta geriausių atsiliepimų ir įvertinimų.

Šiam Lietuvos valstybiniam simfoniniam orkestrui vadovauja dirigentas Gintaras Rinkevičius. Neseniai Lietuvoje išleistame lietuvių ir anglų kalbomis leidinyje apie dirigentą rašoma:

„Dar studijų metais išryškėjo jauno dirigento Gintaro Rinkevičiaus (g. 1960) talentas ir meilė savo profesijai. Jau studijų metais jis buvo pakviestas dirbti Lietuvos nacionalinės filharmonijos simfoninio orkestro antruoju dirigentu. Po kelerių metų sėkmingai baigęs studijas, laimėjęs du tarptautinius dirigentų konkursus, Gintaras Rinkevičius atsistovėjo prie dirigento pulsto prieš savo paties orkestrą“.

Nežiūrint sunkių sąlygų Lietuvoje, kiekvienas instrumentalistas yra įsigijęs savo instrumentą, be kurio, žinoma, nebūtų galėjęs studijuoti. Bet mūsų amžių specialistams įsigyti vadinamus pagalbinus mušamuosius (percus-

„1983 metais Gintaras Rinkevičius baigė Leningrado Rimskio-Korsakovo konservatorijos dirigavimo klasę ir tuoj pat tapo Sąjunginio dirigentų konkurso laureatu. 1983-1986 metais stažavosi Maskvos valstybinėje Čaikovskio konservatorijoje, 1985 metais tapdamas Herbert von Karajan fondo konkurso Vakarų Berlyne laureatu. Kitais metais laimėjo Tarptautinio dirigentų konkurso laureato vardą už geriausią Mozart'o operos „Pagrobimas iš Seraglio“ interpretaciją. Rinkevičius buvo pirmasis Lietuvos dirigentas, dalyvavęs šiuose konkursuose“.

„Gintaras Rinkevičius — emocionalus, artistiškas ir itin įtaigus dirigentas, sugebantis maksimaliai sukoncentruoti ne tik orkestrą, bet ir publikos dėmesį. Visad įdomi jo diriguojamų kūrinių interpretacija: racionalus ir tikslus muzikinio teksto skaitymas, subtilus muzikinis skonis, pusiausvyra“.

Orkestras gražiai reprezentuoja Lietuvą visoje Europoje, tačiau kaip ir visos muzikinės institucijos yra blogoje finansinėje padėtyje. Orkestro organizatorių ir paties dirigento Gintaro Rinkevičiaus buvau paprašęs pagalbos, kad orkestras galėtų įsigyti kai kuriuos instrumentus, ypač mušamuosius.

Nežiūrint sunkių sąlygų Lietuvoje, kiekvienas instrumentalistas yra įsigijęs savo instrumentą, be kurio, žinoma, nebūtų galėjęs studijuoti. Bet mūsų amžių specialistams įsigyti vadinamus pagalbinus mušamuosius (percus-

sion) instrumentus nėra įmanoma. Tokie instrumentai yra orkestro nuosavybė. Jie kainuos maždaug 4,000 dolerių. Esu suradęs Philadelphiaje muzikos instrumentų kompaniją, kurios šių instrumentų kainos yra žemiausios. Amerikos lietuvių piniginių aukų dėka dalis instrumentų jau nupirkti ir pasiųsti į Vilnių. Nupirkti daugiau prašomų instrumentų dar trūksta aukų ir lietuviškosios visuomenės pagalbos. JAV Lietuvių Bendruomenės Krašto valdyba šią akciją remia. (Aukos siunčiamos Lithuanian American Community vardu, nurodant, kad auka skiriama Lietuvos valstybiniam simfoniniam orkestrui. Adresas: Lithuanian American Community, Inc., Attn. Ms. D. Krivickas, 2715 East Allegheny Avenue, Philadelphia, PA 19134-5914.

Vytautas Rastonis
Marstons Mills, MA

Paroda „Langai“

Dviejų autorių — Viktorijos Daniliauskaitės ir Algimanto Kežio — paroda „Langai“ bus atidaryta Lietuvių dailės muziejuje (Lemont, Illinois) ateinantį šeštadienį, birželio 6 dieną, 7:30 v.v. Viktorija Daniliauskaitė, dailininkė iš Vilniaus, eksponuoja miniatiūrinius reljefus popieriuje, vaizduojančius Lietuvos bažnyčių vitražus, Algimantas Kežys — Amerikos pastatų langų fotografijas. Per parodos atidarymą bus skaitomos ištraukos apie langus iš lietuvių literatūros. Po to bus pademonstruota Arvydo Renckio vaizduojamų apie Lietuvos dailės muziejuje dar vykstančią parodą „Vilniaus grafika ir akvarelė“.

Laiko žydėjimas

(Atkelta iš 3 psl.)

— Bet žinot, kas įdomiausia. Atsimenat, kaip Debbie prastai mokėsi čia. O dabar stačiai sunku tikėti, šitą ketvirtį užbaigė pirmoji savo klasėje...

Kai Steve nuvažiavo į apatį, aš užėjau į laboratoriją. Mrs. Hinch suplojo rankomis ir pakilo nuo savo rekvizicijų.

— Mrs. T, kaip gerai kad jūs atėjot... Būtinai turit paragauti šito pyrago. Rush Street atsidarė nauja kepykla, ir jie kepa puikiausias daniškas bandeles...

Ji sukiojosi prie kavos puodo, paėmė replėm kvepiančią bandelę ir padėjo ant popierinės lėkštelės.

— Mrs. Hinch, — pradėjau.

— Yes... jūs kavą be cukraus? — ji padavė man puodelį.

— Tai buvo nuostabus dalykas iš jūsų pusės, kad jūs Debbie paskolinot tiek pinigų, mes ir nežinojom...

Užsimerkusi ir purtydama galvą, Mrs. Hinch pakėlė ranką protesto ženklan.

— Ne, ne, tai ne aš... Tai Mimi, Gigi ir Pierre nutarė, kad jie taip geriausiai paskirs

savo pinigus. Čia aš nieku dėta, — ji paslaptį pasilenkė prie manęs.

— Žinote, aš tik niekam apie tai nekalbu, nes daug kas nesupranta... Bet mano katinai turi daugiau išminties negu kai kurie žmonės. Kai man kada nors rūpi koks rimtas reikalas, visada pasitariu su jais, ir jie niekad dar manęs neapvylė... Ir jie stebėtinai žino dalykus...

Pasvarsčiusi minutėlę, ji tyliai sušnibždėjo man į ausį:

— Tai Pierre man pasakė, kad Debbie iššaukė čia reporterius ir gyvulių gynybą tą baisų penktadienį...

— Debbie?.. Ach, taip... Debbie?!

Mrs. Hinch prisimerkė ir linktelėjo galva kelis kartus.

— Aš tik jums sakau, — pridėjo, — daugiau niekas, niekas to nežino!

Mūsų departamente daug pasikeitimų įvyko nuo to laiko. Laboratorijose ir toliau eksperimentuojama su gyvuliais, bet daug nereikalingo kentėjimo yra dabar išvengiama dėka pagrindinių pertvarkymų, įvestų po seno viršininko žlugimo. To viso pirmoji priežastis, veikli ir energinga veterinarijos gydytoja

Deborah Powers, kartu su savo vyru, irgi veterinarijos gydytoju, jau pradėjo garsėti valstybėje kaip kovotoja už gyvulių teises. Jie abu dažnai maišosi Jungtinių Valstijų Kongreso koridoriuose ir kelia rūpestį organizuotos medicinos lyderiams.

Mrs. Hinch pasitraukė į pensiją ir išsikėlė gyventi pas savo seserį i Vermont'ą. Mimi, Gigi ir Pierre jau nėra, ir dabar svaibiais reikalais Mrs. Hinch tariasi su Platonu ir Sokratu, dviem neaiškios kilmės rainais katinais, kurie pas ją apsisotė vieną ypatingai sunkią žiemą ir nutarė pasilikti, pamatę, kaip ji labai jų patarimų reikalinga. Sokratas vėliau pasirodė moteriškos giminės, bet, atsižvelgdama į katės ypatingą išmintį, jos vardo Mrs. Hinch nebekeitė. Atrodo, kad katinai neleido jai priimti atgal paskolos, kažkada duotos studentei Debbie. Debbie's pastangų dėka jos veterinarijos mokykloje dabar kas metai vienas neturtingas studentas gauna stipendijos čekį, kurio kairiame kampelyje yra atvaizduoti trys katinai, su užrašu: „In Memory of Mimi, Gigi and Pierre“. Į šitą fondą Debbie ne tik kad įdėjo jai Mrs. Hinch paskolintus pinigus su procentais, bet didina jį asmeniškai dažnomis kontribucijom; ir kai jos pacientai nori ją išreikšti ypatingą padėką už jos patarnavimus, jie žino, kad nesuklys, pasiuntę

auką M-G-P stipendijai jos veterinarijos mokykloje.

Maria Mercedes dela Serna y Santa Cruz gyvena Ispanijoje, kur jai atiteko nemažas palikimas po viengungio senelio dėdės mirties, ir dirbti jai nereikia. Mes visi buvom nustebinti, sužinoję, kad ji pasirodė turinti rašymo talentą. Ji rašo daugiausia vaikams, ir šiemet išėjo jau trečia jos apysakų knygelė. Jos istorijėlės persunktos giliu humanizmu ir meile viskam, kas tik gyva. Šiemet ji man atsiuntė vieną savo iliustruotą apysaką, kurioje pagrindinį vaidmenį turi šuniukas vardu „Molly“. Aš ją perskaičiau vargais negalais, su žodynu, bet su dideliu malonumu, ir dabar pasiunčiau Ritai.

Kai prieš ketletą metų turėjom atsisveikinti su Rita, atrodė, kad saulės šviesa pasitraukė visam laikui iš mūsų skyriaus. Jos vyras susirado gerą darbą Denver'yje, ir jie ten, netoli miesto, nusipirko namą su geroku sklypu žemės. Aš neseniai gavau iš Ritos laiška, parašytą gražiausia lietuvių kalba.

„Kestučiuokas jau eina ketvirtus... Man juo daug rūpintis nereikia, nes jį, kaip kokią avėlę, prižiūri mūsų trys šunys (du paėmė iš miesto šūnyno, o trečias patis atėjo iš kažkur, benamis)... Molly-Meilutė, kaip žinot, liko Čika-

goj su mama... Abi jau pražilo, bet nė viena nepasiduoda senatvei... Mes su mama (mama jau antra karta) pernai lankėmės Lietuvoje ir aš susipažinau su mūsų giminė. Sigutė neseniai įstojo į universitetą. Aš padaviau prašymą ją iškvieisti pas mus į svečius... Aš kol kas nedirbu, bet dabar rimtai studijuojau lietuvių kalbą. Čia Denver'yje atsirado toks senyvas žmogus, kuris Lietuvoje kažkada mokytojavo gimnazijoje. Jis mane dabar moko, o kartu mokosi ir Kestučiuokas. Net ir Timmy jau žino daug lietuviškų žodžių... Mums pasisekė nupirkti naują „butą ant ratų“, ir mes jį pastatėm ant savo sklypo. Dabar Timmy jį nori sutvarkyti, kad būtų tinkamas nuolatiniam gyvenimui. Tada pasiūlysim mano mokytojai jame apsigyventi — jis yra vienišas ir neturi šeimos, o Kestučiuokui bus senelis...“

Toliau Rita rašė, kad dėkinga būtent už savo „atgimimą“. Aš to nuopelno neprisimu, bet ir nesipriešinu. Ar aš galiu išaiškinti, kad tie mūsų visų kartu praleisti metai su puse tai buvo pribrendusio laiko sužibėjimas, jo vaisius ir dovana... Dabar vėl eina pilkos kasdienybės metai. Bet man neliūdna ir nenuobodu. Žinau, kristalizuojasi iš šitos pilkumos jau brangūs akmenėliai ir vėl kam nors jie netrukus spindės...